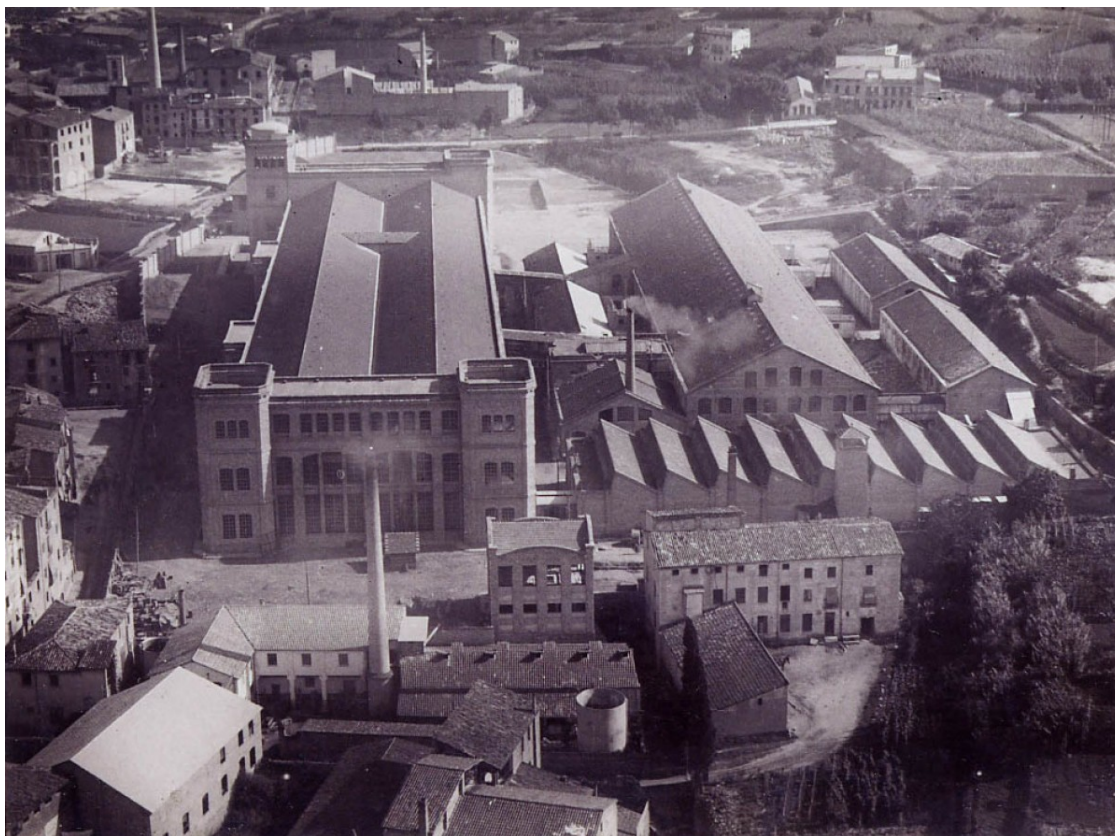

Fàbrica Nova: 75 anys de la gran vaga contra el franquisme

El divendres 25 de gener de 1946, l'endemà de la festa de la 'Liberación' de la ciutat, segons la visió de les autoritats franquistes, va començar la primera vaga general important de la Dictadura, protagonitzada majoritàriament per les obreres de la Fàbrica Nova. Aquest inici d'any se n'han complert 75. La majoria d'historiadors estan d'acord a considerar-la la primera gran vaga en contra del feixisme espanyol.

Dibuix idealitzat del recinte el 1951 (llibre de R. Aliberch).

És cert que té els precedents de la Maquinista Terrestre i Marítima de Barcelona el desembre de 1945 o la del 2 de gener de 1946 a l'empresa tèxtil Tolrà, de Castellar del Vallès, oficialment per la recuperació durant les nits de les hores que no es podien treballar durant el dia, a causa dels talls de llum, però cap d'elles tindrà ni de bon tros la durada i la transcendència de la vaga manresana.

La majoria d'historiadors estan d'acord a considerar-la la primera gran vaga en contra del feixisme espanyol

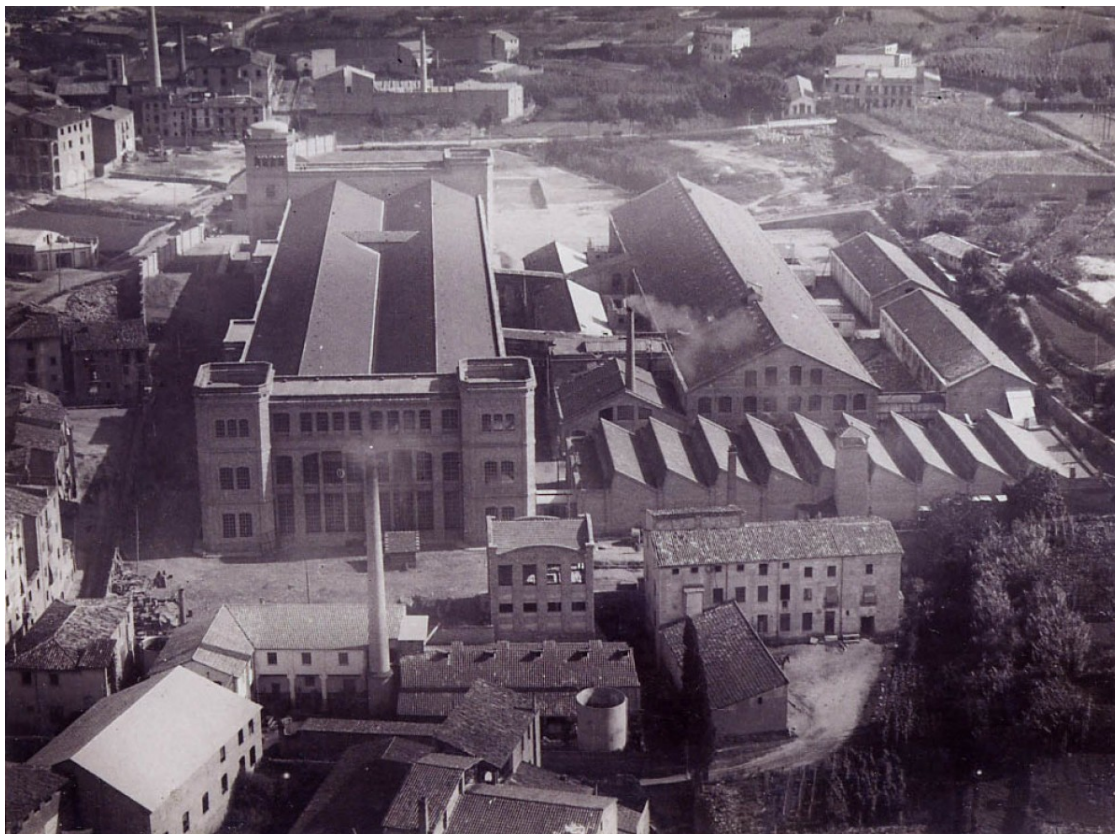

La Fàbrica Nova. Foto: Francesc Rubí.

Context històric

En el setè aniversari del final de la Guerra Civil a la ciutat i tot just acabada la Segona Guerra Mundial, l'Estat espanyol es trobava aïllat internacionalment i les autoritats havien adoptat una política autàrquica amb l'objectiu que el país s'abastís de tot el que necessitava. A més, per *protegir* els treballadors, havia fixat límits als preus dels productes i als salaris. El resultat d'aquesta política autàrquica, però, va ser el contrari de l'esperat, la intervenció sobre els preus va desincentivar la producció i això va comportar l'escassetat de productes de primera necessitat, de combustibles i d'energia, que el règim atribuïa a la «pertinax sequera». La solució oficial va ser el racionament, amb les conegudes cartilles, que va animar l'aparició del consegüent mercat negre o *estraperlo*. Tot plegat, va alentir la recuperació econòmica postbèlica fins a mitja dècada dels cinquanta i va provocar un empobriment de la població obrera amb el retorn a la misèria, la fam, la desnutrició i la reaparició de malalties endèmiques. Aquesta situació es va agreujar especialment en ciutats industrials com Manresa i la resta de les que van participar en el moviment vaguístic, de manera que la nostra ciutat es va convertir en el símbol de la lluita contra la fam.

En aquests temps de grans contrastos, mentre les fàbriques de la ciutat, ja recuperades de les conseqüències de la Guerra, treballaven a tota màquina per abastir el mercat espanyol, els treballadors es veien abocats a la misèria a causa de la necessitat de comprar en el mercat negre. La majoria de famílies tenien el màxim nombre de persones treballant i la suma del salari familiar no arribava per pagar les necessitats més bàsiques. Si bé la situació de penúria afectava totes les empreses de la ciutat, la Fàbrica Nova de Bertrand Serra era l'establiment amb més mà d'obra, al voltant de les 1.200 persones, la immensa majoria dones.

Les fàbriques del Remei i la Nova a l'esquerra i la nova nau de telers al principi dels anys cinquanta (Arxiu Comarcal del Bages).

Els fets

Segons la historiadora Nadia Varo, a la Fàbrica Nova la gent comença per fer petits boicots des d'uns mesos abans. El dia que no hi havia llum a causa de les restriccions elèctriques, no els paguen el salari i les treballadores cada vegada s'emprenyen més. La gota que fa vessar el got arriba amb la festa recuperable -que no es cobra- del 24 de gener, quan les autoritats locals celebren l'entrada dels *nacionals* a Manresa, que provoca l'esclat de la vaga. Laura Sanmiquel, administrativa de la Fàbrica Nova que treballava de secretària del director Fèlix Busquets, assenyalava en el diari personal el descontentament de les obreres, que «volien cobrar més perquè no es podia viure» i ens explica que ja hi va haver dos intents de vaga els dies 15 i 19 de desembre de 1945, després que es donés l'alarma de foc per dos incendis a la secció de batans, uns boicots dels quals es va culpar un noi de cognom Vivancos, al qual van i acomiadar. Laura Sanmiquel, prossegueix: «El divendres 25 a la tarda, les obreres pararen les màquines negant-se a treballar. Només els batans i les cardes han treballat fins a plegar. Els altres no han treballat més». La majoria d'obreres i obrers van anar espontàniament a la vaga. «Al crit de: Això no es pot aguantar més, A la vaga! A la vaga! I tothom parà al moment, i totes les màquines quedaren quietes, en poca estona». Així descriu la situació Emilià Martínez Espinosa, anarcosindicalista i darrer alcalde republicà de Manresa fins a l'entrada de les tropes rebels, en el seu article publicat a la revista *Dovella*, el febrer de 1984, *Les lluites socials i la vaga de 1947 a Manresa*. Òbviament es referia al 1946.

Personal de les oficines el setembre de 1956 (Arxiu Comarcal del Bages).

L'endemà, el dissabte 26, a les deu del matí, no treballava ningú i a la tarda les treballadores «resten a dintre la fàbrica sense engegar», confirma Sanmiquel. A la tarda, per donar suport a l'aturada, es va formar una concentració d'obriers a la plaça Gran de Manresa. La fàbrica va quedar aturada i el dilluns 28 continuava la vaga de braços caiguts, que es començava a estendre a d'altres fàbriques de la ciutat. L'alcalde Joan Prat Pons i el cap de la guàrdia urbana, Francesc Gual Vilaseca, van negociar sense èxit amb una comissió de dones. Joana Mirabete, taquillera durant anys de la Sala Lloia i teixidora aquelles jornades del 1946 a la fàbrica Bertrand Serra, va explicar fa anys en una entrevista publicada a la secció *Les persones i els fets* d'aquesta revista que va formar part de la comissió negociadora «perquè, de la meua secció, cap no es va decidir a prendre la responsabilitat. Se'm va dir que només havia de fer ?número'. Recordo que vam anar totes les comissionades juntes -una dotzena- al despatx del director senyor Busquets. Entre nosaltres, n'hi havia una que parlava força bé i va ser l'encarregada de dialogar amb ell. També havíem anat al sindicat del carrer Urgell, situat al costat de la impremta Boixeda, per parlar de l'augment salarial». La participació del director de la fàbrica, Fèlix Busquets, en les negociacions, en les quals va fer concessions al marge de les autoritats governatives, li va costar un arrest de dues setmanes a les dependències centrals de Barcelona, un cop acabat el conflicte.

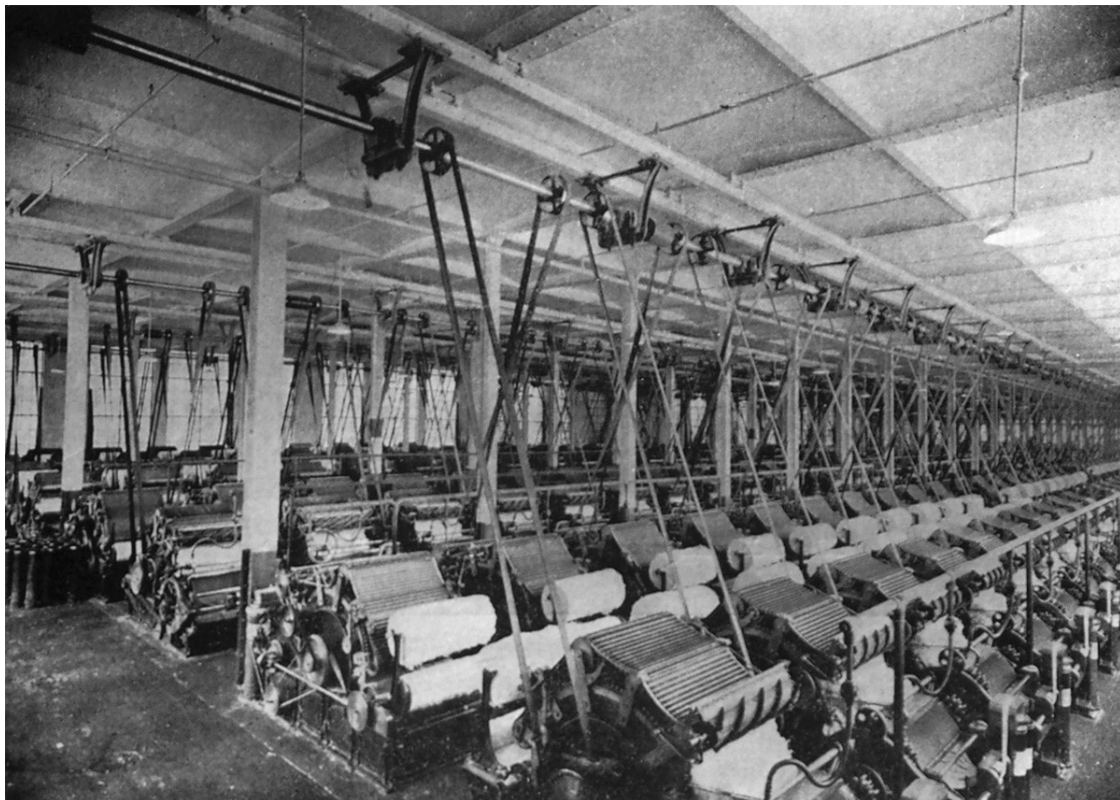
Mercè Pla va entrar a la Fàbrica Nova amb 12 anys i va ser testimoni de la vaga el 1946.

El dimarts 29 es van reunir al Sindicat Vertical de la CNS, «amb comissions de diferents fàbriques», sense èxit. El conflicte s'anava fent cada vegada més gros, fet que obliga al governador civil de Barcelona, Bartolomé Barba Hernández, a desplaçar-se a la ciutat i a posar-se al capdavant de les negociacions. Va tenir una reunió amb la comissió d'obreres, representants de l'Ajuntament i l'empresa. Les obreres es van negar a retornar a la normalitat laboral fins que les millores concedides no fossin expressades per escrit i signades pel governador, que es va oposar a les negociacions directes entre empresaris i treballadors de la fàbrica i va voler intervenir en la resolució del conflicte. Al migdia del dimecres 30, la Guàrdia Civil impedeix la sortida de les treballadores del torn del matí, que es mantenen fermes amb la vaga. Seguint Laura Sanmiquel, a les quatre de la tarda, «la Policia Armada s'ha esparcit per dins la fàbrica i a moltes dones els ha vingut atacs de nervis...», versió confirmada per una altra protagonista, G. F., que cada dia anava a portar el menjar a la seva mare Irene Boixader, que treballava a la secció de telers de garrot per

a la fabricació de llençols, que descriu les escenes que va presenciar: «Durant la vaga, la meva mare va quedar tancada dintre, com moltes d'altres, i les tibàvem perquè es poguessin escapar pel cantó de la carretera del Pont de Vilomara. Hi havia uns filats -el gran mur que envoltava el recinte industrial es va començar a construir un any més tard-, que apartàvem perquè sortissin. A la vaga de 1946, la policia va entrar dins la fàbrica amb cavalls, i de dalt les contínues baixaven dones desmaiades. No sabíem què passava i la gent estàvem ben espantats».

Mercè Pla Alet també confirma aquesta versió. Va entrar amb dotze anys a la fàbrica de la mà de la seva mare Antònia Alet Muntaner, que també hi treballava. «Em van posar a la sala del tarsal, on hi havia dos telers que feien la roba per als neumàtics de la Pirelli. Nosaltres passàvem uns fils, que havíem d'anar nuant... Era com un ordidor que nosaltres preparàvem». Al cap d'un any, coincidint amb la vaga, «ja vaig poder treballar amb un teler, gràcies al senyor Soler, que hi feia d'encarregat». Recorda, com ja s'ha dit, que s'hi havia fet dues vagues prèvies, i el final de la del 1946 així: "A mig matí, la policia armada, de quatre en quatre, van obrir el portal i van entrar dins la fàbrica. Ens van fer sortir al descampat. Hi havia moltes dones i volien separar les que volien treballar cap un costat i les que no cap a l'altre, però no se'n van sortir, perquè totes vam anar cap al mateix lloc. En no sortir-se'n van entrar dins la fàbrica i van obligar les que estaven dins a engegar les màquines amb la mà, però s'hi van negar i van resistir fins a l'hora de dinar, en què el torn de tarda ja no va entrar. Els familiars ens tiraven menjar des de fora. Les del torn del matí no vam poder sortir fins a dos quarts de set del vespre, les del torn de tarda volien que engegessin les màquines, però tampoc ho van fer i no van poder sortir fins les sis de la matinada de l'endemà". Recorda que entre les principals responsables de la vaga hi havia «la *burgesa*, que vivia al Remei; la *peus d'home*, la Manolita -que era la dona del pintor Celestí Puigserver-; tres germanes Moya, de Ca la Vicenta: Victòria, Elvira i Vicenta. L'Elvira treballava a les contínues i la volien obligar a engegar les màquines, però es va plantar amb una gran fermesa».

La vaga va durar fins a les sis de la tarda del dijous 31 de gener quan, segons Sanmiquel, «per Manresa s'havia fet un pregó on exposaven els augments i que tothom tornés a treballar». Cal remarcar també l'actitud del sotsdirector, Santiago Fargas. Quan les forces repressives van entrar amb contundència a la sala de contínues per tal «d'amenaçar i atemorir les dones que estaven en vaga, el senyor Fargas les acompanyava al despatx i els feia un paper per tal que poguessin marxar cap a casa».

Secció de cardes a la planta baixa de la Fàbrica Nova el 1951 (llibre de R. Aliberch).

Una vaga de dones

Les dones van ser les grans protagonistes de la vaga. Així ho valorava Joana Mirabete: «La vaga la duïen les dones. Els homes seguien, però no anaven al capdavant. Hi havia dues raons per fer-ho així: en primer lloc, els policies s'hi haurien encarat més i els homes eren més castigats que les dones; a més, hi havia una gran majoria de dones que no tenien cap càrrec, mentre que els pocs homes que treballaven a la Fàbrica Nova solien ser encarregats o contramestres». La fermesa de les obreres va aconseguir guanyar el pols. L'esmentada comissió negociadora de dotze dones representants de les seccions de la fàbrica va aconseguir del governador Barba Hernández un posterior augment de salaris, el cobrament de la paga del dia 24, que havia fet esclatar el conflicte, i la creació d'un sistema de racionament complementari que proveïa els obrers del tèxtil d'oli, arròs i sabó.

Més endavant, es va crear una cooperativa per a les treballadores del sector al carrer dels Esquilets, que serà la precursora del futur Economat Tèxtil. Es va augmentar el plus de carestia promès, que no s'havia pagat encara, de 43/45 a 75 pessetes mensuals. Aquests guanys seran aplicats a tots els obrers del tèxtil manresà, que es beneficiaran de la capacitat negociadora de les obreres de Bertrand Serra. El plus es perllongarà durant molts anys i, malgrat els increments de salaris posteriors, quedarà sempre en 75 pessetes. Al llarg del conflicte hi va haver detencions i es van fer interrogatoris per esbrinar els promotors del moviment. Per fer evident que el franquisme imposava el principi d'autoritat, el personal de la Fàbrica va haver de seguir un nou procés de contractació després de la vaga, ja que formalment tothom va ser acomiadat i després readmès amb les noves condicions econòmiques. Sembla provat l'inici espontani de la vaga i la manca d'intervenció dels sindicats clandestins. En cap moment té una intencionalitat política, sinó que està íntimament lligada al procés d'augment incontrolat del cost de la vida i la depreciació salarial.

N.º 320.-

MINISTERIO DE INDUSTRIA Y COMERCIO
COMISARIA GENERAL
DE ABASTECIMIENTOS Y TRANSPORTES
DELEGACION PROVINCIAL DE BARCELONA
Sección de Estadística y Racionamiento
Plaza del Palacio, 15

Empresa: **TEXTILES BERTRAND SERRA, S.A.**
Sindicato a que pertenece: **T e x t i l**
Domicilio: **Baja Ramey nº 18**
Localidad: **Manresa**
Teléfono de la Gerencia o Dirección: **1.800**

Don **Felix Busquets Oliva** en representación de la Empresa arriba indicada, como **Director** de la misma, en cumplimiento y a los efectos de lo dispuesto en el art.º 6.º de la Circular 560 de la Comisaría General de Abastecimientos y Transportes de fecha 27 de marzo de 1946.

CERTIFICO: Que las personas incluídas en la presente relación son obreros y subalternos dependientes de esta entidad y familiares de los mismos que figuran en las fichas de esta Empresa a efectos del pago de subsidios y seguro de enfermedad; titulares todos ellos de las Tarjetas de Abastecimiento de Tercera Categoría, que se reseñan.

Mod. 188

Núm. de orden	TITULAR			Sexo	Tarjeta de Abastecimiento		Cuaderno de hojas suplementarias		Parentesco con el obrero o subalterno de la Empresa	Sueldo o jornal que percibe el obrero o subalterno de la Empresa
	Nombre	Primer apellido	Segundo apellido		V-H (1)	Serie	Número	Serie		
1	José	Juncosa	Juan	V	B	211.445	V	881.488	titular	14'31
2	Mariano	Barón	Martínez	"	AL	50.721	V	881.489	titular	15'
3	Florencio	Ciuró	Albert	V	B	209.083	V	881.490	titular	15'
4	Florencio	Ciuró	Palau	V	B	209.083	V	881.491	hijo	-
5	José	Barón	Ruiz	V	AL	50.724	V	881.492	titular	15'
6	Antonio	Argemí	Guisa	V	B	190.454	V	881.493	titular	15'
7	Carlos	Morera	Novira	V	B	198.083	V	881.494	titular	14'31
8	Manuel	Borrell	Vila	V	B	187.343	V	881.495	titular	14'31
9	Anna Maria	Borrell	Sánchez	H	B	187.349	V	881.496	hija	-
10	Juan	Gonfaus O	Obradors	V	B	216.238	V	881.497	titular	14'31
11	Patrocinio	Caus	Barcena	H	B	216.239	V	881.498	esposa	-
12	Jaime	Serra	Puñill	V	B	195.215	V	881.499	titular	14'31
13	Enriqueta	Serra	Val	H	B	195.217	V	881.500	hija	-
14	Adela	Serra	Val	H	B	195.218	V	881.501	hija	-
15	Antinio	Borrell	Sánchez	V	B	187.346	V	881.502	titular	14'31
16	José	Tapias	González	V	GE	218.887	V	881.503	titular	14'31
17	Ana	Martínez	Hernández	H	"	200.410	V	881.504	esposa	-
18	Antonio	Tapias	Martínez	V	GE	218.879	V	881.505	hijo	-
19	Juan	Maciá	Más	V	B	198.540	V	881.506	titular	14'31
20	Franciessa	Más	Vallés	H	B	198.539	V	881.507	madre	-
21	José	Clayá	Sola	V	B	178.278	V	881.508	titular	14'31
22	Angela	Solá	Matarrredona	H	B	178.280	V	881.509	madre	-
23	José Ramón	Ponga	Herrero	V	B	186.288	V	881.510	titular	14'31
24	Gonzalo	Sánchez	Galera	V	B2	245.204	V	881.511	titular	14'31
25	Telesford	Morera	Hechevarria	V	B	180.667	V	881.512	titular	7'07
26	Miguel	González	Gil	V	B	219.356	V	881.513	titular	7'07
27	José	Pelay	García	V	B	202.053	V	881.514	"	7'07
28	Antonio	Heredia	Escribano	V	GU	77.932	V	881.515	"	8'51
29	Miguel	Fernández	Carrasco	V	B	186.355	V	881.516	"	8'51
30	Juan	López	Castro	V	B	202.705	V	881.517	"	15'60

(1) En los beneficiarios menores de 2 años, se prescindirá de consignar sexo, poniendo una I (infantiles).

Llista certificada dels treballadors de l'empresa per a la "Comisaría General de Abastecimientos y Transportes", per distribuir els fulls complementaris de la "cartilla" de racionament. Gràcies a aquesta llista sabem que, el 15 de juny de 1946, a la FN hi havia 1439 treballadors, dels quals el 79,7% eren dones.

Visita de Franco

El moviment vaguístic, però, no va acabar aquí. La tarda del 15 de febrer de 1946 se n'inicia una de nova, arran de l'ambient de malfiança i l'incompliment dels acords, quan la majoria de dones es neguen a acceptar només un augment de 6 pessetes, que cobraven arbitràriament algunes d'elles. Un secretari del governador i capità de la Guàrdia Civil, curiosament, va fer una relació només de les persones nascudes fora de Catalunya. La vaga va durar una altra vegada més d'una setmana i les treballadores no van tornar a la feina fins al 25 de febrer. Les autoritats franquistes es van veure sacsejades i el dictador Francisco Franco va visitar la fàbrica, un any després: el 20 de maig de 1947, oficialment per inaugurar l'edifici d'una nova secció de teixit de la fàbrica. Però des de l'Ajuntament es va dir cínicament que «Estas industrias que os ofrecen medios de ganáros el pan de cada día son también obra de hombres...». Amb un pobre llenguatge, es venia a a dir que, si hi havia lluita de classes, el règim estava disposat a restablir un nou ordre i una nova justícia, i que fossin solidàries amb el «porvenir» de la pàtria. Populisme en estat pur.

Comitiva de la visita de Franco davant la nova nau de telers. D'esquerra a dreta: Fèlix Busquets; Josep Casador, representant de la Fàbrica Barcelona; el dictador Francisco Franco; Eusebi i Joan Bertrand; l'alcalde Joan Prat Pons; i José Antonio Suanzes, ministre d'indústria (Arxiu Comarcal del Bages).

La historiadora Gal·la Garcia, autora del llibre *En veu de dona. La Fàbrica Nova de Manresa*, la valora així: «En perspectiva i després d'haver llegit d'altres aportacions sobre el tema apuntaria que va ser una vaga molt destacada, la primera en importància, tret de sortida i punt d'inflexió perquè d'altres treballadors es veiessin també amb cor de fer vaga per assolir les millores que necessitaven. Van veure que era possible poder anar en contra del sistema establert». A més, «com que les treballadores de la FN van guanyar, la propaganda de la premsa clandestina va donar força al moviment vaguístic». Sobre el paper decisiu de les dones en el conflicte assenyalava els tres factors claus que així ho demostren: «En primer lloc, la presència massiva de dones treballadores a la FN, que van liderar la protesta; en segon lloc, la infravaloració dels riscs, concepte de Rita Thalmann, en el sentit que les autoritats franquistes no entenien que les dones poguessin emprendre i liderar la vaga, creien que les seves accions eren espontànies; en tercer lloc, el moll de l'os de la protesta, un sou digne i unes millors condicions de treball bàsiques per

sobreviure. Tenint en compte que les dones havien d'assumir el paper de ser les garants de la família i el sosteniment de la llar, amb el sou que cobraven no ho podien fer». També referma que no és una vaga política sinó contra la carestia de la vida, pel que fa «al seu esclat o inici», «una altra qüestió són les conseqüències posteriors dels anys 1946 i 1947 d'una gran efervescència política a Catalunya». Aquestes accions, «donen ales al moviment clandestí, que començava a valorar la possibilitat de la fi del franquisme, que no es va produir».

El general Franco, d'esquena saludant els germans Bertrand, Manuel i Eusebi(Arxiu Comarcal del Bages).

Causes

L'historiador i mestre Joan Adam, el 10 de desembre de 1988, en una conferència al Centre d'Estudis del Bages i en un article de 1989 a la revista *Dovella*, assenyalava que va ser la primera vaga general durant el franquisme, que va servir d'exemple perquè les vagues s'estenguessin durant la primavera i la tardor a d'altres ciutats industrials. I proposava una diversitat de causes: de generals, que afecten la deprimida indústria catalana, d'altres inherents a la situació econòmica i social de les classes treballadores durant els anys quaranta, i d'altres localitzades en l'àmbit manresà, que n'expliquen l'origen a la ciutat. Remarcava que el 1946 hi ha un procés de devaluació del poder adquisitiu amb un increment continuat del cost de la vida i amb un mercat negre -amb increments de preus de fins al 1.000% respecte del preu legal-, al qual s'ha de recórrer davant la manca de productes bàsics i la seva mala distribució. Malgrat que la vaga es va iniciar el 25 de gener, durant tot aquell mes s'havia produït a la fàbrica un procés reivindicatiu que cal analitzar com a pròleg de l'aturada. Les restriccions elèctriques de la postguerra, ara estudiades per Xavier Bosch, provocaven aturs continuats puntuals del procés productiu que havien de ser recuperats fora de l'horari de torn, per no perdre part del salari. Això incidia en la pèrdua d'hores extres, que eren indispensables per arrodonir el migrat salari, que era d'unes 40 pessetes setmanals en la filatura.

A Manresa i arreu, la gent cobrava en relació als preus oficials, el franquisme limitava els salaris perquè també havia limitat els preus. Resultat: la gent no calia que cobrés més i les fàbriques pagaven els mínims. Anaven a comprar amb la cartilla de racionament, però a la botiga només es podien servir els pocs productes que hi havia, és a dir, tot i el dret a comprar dos quilos de pa, sovint en podien servir un. Així doncs: no hi havia sortida. Però, com que la gent sabia que es podia comprar pa en altres llocs, tres vegades més car, però més bo, sense additius, ho feien. El problema era que amb els diners que es guanyaven a la Fàbrica Nova i a la resta de tèxtil no hi arribaven. Així, tot i que els preus oficials no pujaven, els preus efectius augmentaven molt en el mercat negre o estraperlo. La gent no podia comprar prou dins del racionament a preu oficial, i havien de completar l'alimentació amb productes que pagaven caríssims al mercat negre. D'aquesta manera, treballaven tota la setmana i no podien arribar a menjar. Quan arriben a aquest límit, el desembre de 1945 i el gener de 1946, la situació és insuportable i les treballadores diuen prou.

La Fàbrica Nova a l'esquerra i la del Remei a la dreta en una foto aèria dels anys trenta (Arxiu Comarcal del Bages).

Expansió de la vaga

Entre febrer i març, després de les dues vagues de Manresa, el moviment de protesta va afectar Sabadell, Terrassa, l'Hospitalet, Palamós i Barcelona, que també reivindicaven augments salarials i millores en el racionament. La vaga més significativa, però, va ser la de Mataró, ciutat especialitzada en el gènere de punt i també amb molta mà d'obra femenina, que va començar a Can Minguell, entre el 23 i el 26 de març de 1946.

L'episodi més conegut de tot aquest moviment, però, va ser la vaga per l'augment del preu dels tramvies de Barcelona del 1951. Cap a 1952 es va acabar oficialment el racionament de productes alimentaris i el 1958 les restriccions d'energia elèctrica.

Conseqüències

Els esdeveniments de gener i febrer de 1946 van ser tan transcendents que van comportar una reacció immediata del règim. En primer lloc, el desplaçament a Manresa del governador civil per fer-se càrrec de la situació, però després, amb una ofensiva legal, amb el decret llei de 15 de març de 1946, la circular núm. 560 de la Comissaria General de Abastecimientos y Transportes del 27 de març i amb la llei del 6 d'abril del Ministeri de Treball, que ordenava la creació d'economats. Amb el governador Barba Hernández es va aconseguir un augment efectiu dels salaris, amb l'esmentat plus de carestia de vida i amb la millora del racionament en espècie, amb els fulls complementaris de la cartilla de racionament, que seran recollits en la circular de la Comissaria de Abastos.

Potser la conseqüència legal i econòmica més important va ser la llei de creació d'economats del 6 d'abril que, en un exercici d'hipocresia típic de les dictadures, reconeixia implícitament la situació de misèria i fam de la majoria de les famílies i intentava resoldre-la amb una nova regulació dels preus dels productes bàsics en unes botigues més econòmiques adreçades als col·lectius laborals més perjudicats per la misèria. Així, la llei permetia la creació d'aquests economats a les empreses de més de 50 treballadors dels municipis urbans i industrials, en empreses dels sectors alimentari, siderometal·lúrgic, fusta, tèxtil, cuirs i pells, construcció, transports i pesca marítima. La intenció de la llei era mitigar el malestar pel preu dels productes de primera necessitat i prevenir les vagues, arreu d'Espanya.

Detall nocturn de la Fàbrica Nova.

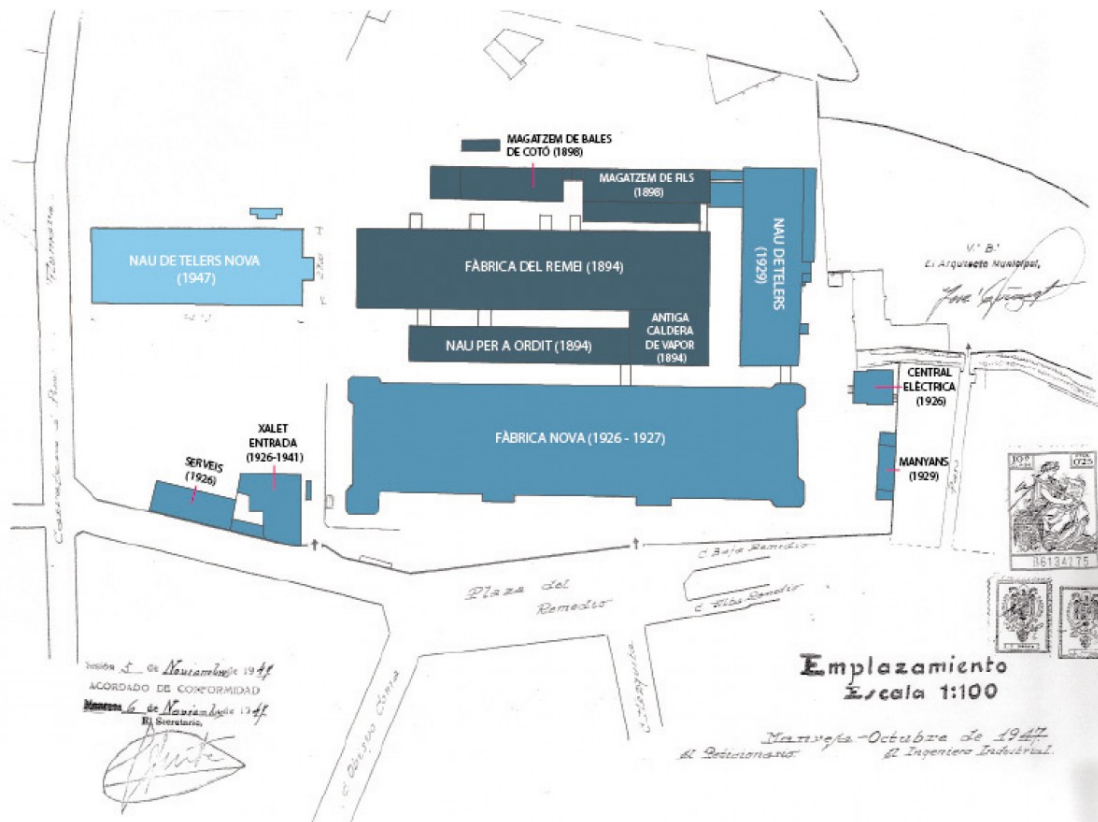
La hipocresia consistia en el fet que les autoritats coneixien amb detall la situació de la població en relació al mercat negre i l'augment dels preus, com es veu en els butlletins desenals de la Jefatura Superior de Policía de Barcelona que es conserven en l'arxiu del Govern Civil, mentre que la censura del règim forçava a amagar aquesta informació en la premsa. Aquests informes tenien apartats específics per a la indústria tèxtil i altres sectors com la mineria, així com informacions extretes de confidents afins al règim en els diferents mercats, sovint amb referències concretes a Manresa. Per aquest motiu, pensem que el governador civil es va avenir a pactar amb les representants de la massa obrera manresana. D'altra banda, els responsables de la delegació local d'Abastos, eren plenament conscients de les trampes que es feien al voltant del racionament, de manera que sovint publicaven anuncis a la premsa local avisant dels productes que arribaven a la ciutat i advertint els botiguers contra les trampes i corrupteles més corrents, com no especificar prou bé el preu dels productes, escatimar la quantitat que tocava a cada família o lluitar contra l'adulteració de determinats aliments, sobretot el pa i l'oli.

Finalment, les autoritats locals del règim van controlar exhaustivament el repartiment dels fulls

complementaris a les cartilles de racionament i durant els mesos de maig i juny de 1946 van ordenar a totes les empreses que omplissin unes declaracions o certificats en els quals consten el nom de tots els treballadors, el dels familiars i altres persones que depenen d'ells en cada cartilla i el salari o jornal diari de cadascú. Aquesta documentació, amb un volum ingent d'informació que permet fer un retrat amb gran detall de l'economia local del moment, es troba a l'Arxiu Administratiu de l'Ajuntament de Manresa.

Al capdavant, per a les treballadores del tèxtil, els escassos salaris i les dificultats d'abastament eren dos vessants del mateix problema. En aquestes vagues les treballadores es presentaven davant de les autoritats -alcalde, governador civil, cap de la guàrdia civil- com a dones que volien alimentar les seves famílies. Presentar-se com a mares era una forma de legitimar la protesta i de ser escoltades dins un règim que reduïa el seu paper social a esposes i mares i no les vinculaven amb organitzacions obreres antifranquistes. Això no vol dir que no hi haguessin comissions com a la fàbrica Bertrand Serra, que estaven formades per treballadores de diferents seccions d'una empresa.

Simbòlicament, l'episodi es va acabar amb l'arribada de Francisco Franco a Manresa el 1947, que va incloure una visita a la Fàbrica Nova i la inauguració de la nova nau de teixit amb els dos germans Bertrand vestits d'etiqueta amb jaqué. En el seu discurs va fer referència a la importància de l'empresa com a generadora de riquesa i llocs de treball i a la necessitat de la negociació amb les autoritats en cas de conflicte. De fet, Tejidos Bertrand Serra era un dels grups empresarials tèxtils més grans d'Espanya i aleshores creixia a bon ritme, amb inversions constants en espais i tecnologia, que van convertir en pocs anys el recinte industrial de la Fàbrica Nova en un dels més destacats del tèxtil de Catalunya i Espanya. Pel que fa al dictador, i com a mostra de la importància de les vagues de 1946, encara després de molts anys associava el nom de Manresa a la «ciudad de las huelgas», com recorda Joan Adam.

Recinte industrial de la Fàbrica Nova el 1947 (infografia de Clara Virós i documentació de Lucía Juárez, sobre un plànol d'emplaçament de l'arxiu administratiu de Manresa)

El paper de la premsa

La vaga va tenir una certa cobertura mediàtica per part de la premsa de l'època, sobretot entre l'editada en la clandestinitat. Era l'etapa més repressiva del règim, encara regida pel decret-llei de Premsa de 1938, que permetia sancionar "todo escrito que, directa o indirectamente tienda a mermar el prestigio de la Nación o del Régimen, entorpezca la labor del Gobierno en el nuevo Estado o siembre ideas perniciosas entre los intelectualmente débiles", tal i com va reconèixer Gabriel Arias-Salgado, ministre d'Informació i Turisme entre 1951-1962, en definir segons ell el paper de la premsa així: «España está en guerra y el periódico no puede ser concebido sino como un soldado más». El decret-llei convertia el periodista en «apóstol del pensamiento y de la fe de la nación recobrada a sus destinos [?] digno trabajador al Servicio de España». L'onada repressiva no va ser puntual ni exclusiva dels anys de guerra, sinó que va tenir una dramàtica persistència: l'estat de guerra decretat el juliol de 1936 no va ser derogat fins al 7 d'abril de 1948, i el decret-llei de Premsa de 1938 va estar en vigor fins al 1966.

El 1946, l'estat utilitza la premsa per al seus objectius, la controla, determina quants i quins diaris han d'existir, quins són els directors, quins temes han de tractar i amb quin enfocament. Sovint, això significava donar a tota la premsa un contingut unitari pel que fa a l'enfocament dels problemes comuns i l'assoliment dels ideals *nacionals*. Es veu clarament com en la premsa oficial de l'època la vaga i les millores aconseguides mitjançant la protesta no van quedar reflectides. La premsa franquista tenia interès a minimitzar-ne l'impacte i no fer propaganda dels guanys assolits pels obrers manresans, raó per la qual l'única referència al conflicte en els mitjans oficials va ser una nota que es repeteix paraula per paraula en diversos diaris, com *El Correo Catalán* del 31 de gener, *La Vanguardia* de l'1 de febrer i el *Diario de Barcelona* de l'1 de febrer, fet que indica que va ser dictada per l'autoritat governativa.

La nota porta per títol *Normalidad laboral* i indica que «superada la fricción laboral que interrumpió durante algunas horas la normalidad del trabajo, éste ha recobrado su eficiencia en todos los turnos de la industria merced a la afortunada intervención sindical y a la colaboración indudable que, por encima de sus diferencias, han encontrado en ambos sectores litigantes. Aun cuando el roce de puntos de vista no alcanzó en ningún momento calidad de conflicto propiamente dicho y ni siquiera llegó a manifestarse durante dos jornadas completas de trabajo, la reanudación de éste total y absoluta ha producido natural satisfacción en nuestra ciudad».

En paral·lel al relat oficial del règim, les publicacions impreses lluny del control vigilant del règim franquista eren fortament perseguides, però alhora suposaven la cristallització de les diferents lluites del moviment opositor al franquisme. La primera premsa editada era manuscrita i és de suposar que es va utilitzar per ajudar a organitzar la vaga manresana, tot i que encara no s'han pogut localitzar proves manuscrites, fet que no en descarta la utilització durant la revolta. A continuació van aparèixer les publicacions escrites a màquina i més endavant la premsa clandestina editada en multicopista, que permetia una distribució més ràpida entre centres obrers com la Fàbrica Nova. Alguns pocs formaven part de la CNT i van intentar la difusió de la premsa cenetista a la fàbrica. A la premsa clandestina s'hi afegeixen les organitzacions sindicals i els partits polítics, que faran arribar publicacions emblemàtiques com *Treball*, portaveu del PSUC, *Solidaridad Obrera*, de la CNT, o la revista *La Batalla*, editada pel POUM. Són diverses les publicacions obreres editades en la clandestinitat que esmenten a les seves pàgines la vaga manresana, que és sovint posada d'exemple i de referència: *Solidaridad Obrera* (núm. 16), *Las Noticias* (núm. 4), *La Batalla* (núm. 5, 6 i 7), *Treball* (núm. 14), *Lluita* (núm. 44), *Quaderns del Comunisme* (núm. 5), *España Libre* (núm. 8), *Mundo Obrero* (núm. 1) i *Mujeres antifascistas españolas: boletín publicado por la Unión de Mujeres españolas* (núm. 10) van fer referència directa a l'aturada vaguística de Manresa.

El número d'abril de *Solidaridad Obrera* fa servir d'exemple el cas de l'aturada manresana per incentivar el moviment obrer arreu del país: «Debemos adoptar en los lugares de trabajo una actitud digna en defensa de los intereses de los trabajadores, dando la tónica de seriedad, ejemplo de entereza, resucitar, en una palabra, aquel espíritu rebelde, aquella hombría que presidía antaño todos nuestros actos... Los movimientos huelguísticos de Manresa, Tarrasa,

Sabadell, Barcelona, etc., son la expresión de un proletariado que empieza a despertar de un letargo en que le sumió el terror gubernamental. Son los primeros chispazos organizados de rebeldía, usando la táctica de acción directa, fruto de los largos años de lucha encuadrados en la organización libertaria». El mitjà portaveu de la UGT de Catalunya, *Las Noticias*, també eleva el cas manresà a exemple a seguir pel moviment obrer: «El ejemplo de combatividad demostrado por los obreros de todas esas empresas de Barcelona, Mataró, Manresa, Cornellà, Hospitalet, etc., debe servirnos de estímulo para hacer que la movilización de los obreros alrededor de sus reivindicaciones inmediatas, pero también por el hundimiento del franquismo, sea un hecho a la menor brevedad posible. Y estrechamente ligada a esta lucha, velar porque la más ardiente unidad presida toda acción».

Unitat reclamada pel PSUC, a través de *Treball*, en un paràgraf que també posa en valor el rol de la dona en la vaga de Manresa: «Les dones hem demostrat, amb les nostres accions diàries de descontent, l'odi que sentim pel règim actual, tant al carrer com en els llocs de treball i sobretot en aquest temps, amb les vagues plantejades a Barcelona i arreu de Catalunya, car hem estat les dones les que amb més força les hem realitzat. A Mataró, a Manresa, a Barcelona com per tot arreu, totes unides vàrem protestar per la manca de racionament i ens llençàrem al carrer, assolint allò que demanàvem». *La Batalla*, del POUM, també situa l'aturada de Manresa com un punt d'inflexió arreu del territori: «Las recientes huelgas de Manresa, Sabadell, Terrassa i Mataró, han galvanizado el cuerpo sangrante y hambriento del pueblo español. Las repercusiones inmediatas se dejarán sentir en Barcelona».

L'hemeroteca de la Biblioteca Pública Arús mostra el paper clau de la premsa clandestina a l'hora d'amplificar la coneixença de la vaga general de 1946 a Manresa, que es va estendre ràpidament pels centres industrials de la província de Barcelona. La demostració més palpable, paradoxalment, és la declaració del governador civil, datada del 5 de febrer, desmentint les diferents notícies que circulaven: «[?] sí quiero hacer público que estoy dispuesto a sancionar algunos casos de evidente mala fe en la propalación de los mismos. La tranquilidad y normalidad en Barcelona y su provincia son hoy completas, negarlo o desvirtuarlo equivale o pretender suscitar un clima artificial de inseguridad lo que, además de punible, puede resultar peligroso para quienes lo intentan».

treball "proletaris de tots els països, uniu-vos"

N.º 8 (Nova època) Organ central del Partit Socialista Unificat de Catalunya - 3 de Març 1946

Treballadors catalans: A la lluita! A la vaga!
Per l'augment de salaris. Per l'abaratiment i millorament dels queviures. Per acabar amb el terror franquista. Seguim el magnífic exemple dels obrers de Manresa, Mataró, Barcelona i llurs comarques

L'heroica classe obrera catalana, la classe més conscient, més combativa i més amb més consciència de la seva missió, LA MARITIMA, ROCALLA, LA FARGA, FUNDICIONS ESCORZA, i tantes altres, car ells són un instrument del franquisme per canalitzar l'esforç i l'acció de la classe

Incrimentar la lluita, fer que la terra hispana cremi els ungles dels seus botxins, marxar cap el darrer combat victoriós!
Així liquidarem la sinistra maniobra del fet consumat!
Així guanyarem la batalla de la pau!
Així serem dignes fills de la nostra Pàtria!
(Joan Comorera)

Per l'ARXIU HISTORIC DE LA CIUTAT DE BARCELONA.

LAS NOTICIAS
ORGANO DE LA UNIÓN GENERAL DE TRABAJADORES DE CATALUÑA
N.º (Segunda época) Abril 1946

AL REAPARECER DE NUEVO
Después de un largo tiempo de silencio, LAS NOTICIAS, órgano de la U. G. T. en Cataluña vuelve a la luz pública con el fin de renovar

Las magnificas acciones últimamente vividas, deven ser intensificadas con la acción conjunta de toda la clase obrera
Las acciones que simultáneamente se han ido sucediendo en todo lo que va del presente año en diferentes empresas de Barcelona y pueblos limítrofes, acciones que no sea extirpado del solar patrio. Y por si no hubiera sido bastante la experiencia sacada de las propias intenciones del franquismo para llegar a esta conclusión a

treball PROLETARIS DE TOTS ELS PAÏSOS: UNIU-VOS

Organ central del Partit Socialista Unificat de Catalunya
N.º 14 (Nova època) 20 de Juliol de 1946

DONES DE BARCELONA! DONES DE CATALUNYA!
Dempues totes contra els botxins i afamadors falangistes! Demanem, exigim l'oli, producte de la nostra terra. Més pa, més arroz, més racionament. No podem resignar-nos a morir de fam. No permetem que s'enviïn els nostres queviures a l'estranger!